ژیان خەڵوەتی خوێندنەوەیە … سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەگەرچی، لەکۆمەڵگەی ئێمەدا، بەردەوام هەوڵی بە کولتووریکردنی خوێندنەوە و ئاشناکردنی مرۆڤ بە کتێب دەدرێت، وەلێ هێشتا خوێندنەوە لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، نە بۆتە کولتوورو بگرە لە پەروێزیشدایە.چونکە ئێمە خوێندنەوە، وەك پێداویستییەکی سەرەکی ژیان، هاوشێوەی هەر پێداویستییەکی دیکەی سەرەکی، کە بوون و ژیانمانی پێوە بەندە نابینین. کاتێ خوێندنەوەش نە بووە پێداویستییەك، ئیدی بەلای کەسەکانەوە گرنگ نییە بوونی هەیە یان نا.

ڕەنگی وەڵامی ئەو پرسیارە ئاسان بێت کە بۆچی خوێنەری کتێب لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، لە ئاستێکی یەکجار بچووك دایە، بێگومان وەڵامەکەی لە بەر ئەوەیە، ئەگەر مرۆڤ خۆی عەشقێکی گەورە و بێ سنووری بۆ کتێب وخوێندنەوە نەبێت، نابێتە خوێنەری کتێب. ئەوە خوێنەرە خۆی خۆی دروست دەکات و کتێب دەکات بەشێك لە شوناسی ژیانی.هیچ هێزێك ناتوانێت کتێب لای کەسێك خۆشەویست بکات، ئەگەر ئەوکەسە لە ناخەوە، عەشقێکی گەورەی بۆ کتێب نەبێت. خوێندنەوە، وەك کردارێکی هزریی و کەسی و بەشێك لە هوشیاریی مرۆڤەکان، پەیوەست نییە بە زەمەن و شوێن و ڕووداوێکەوە. ئەوە بۆیە خوێندنەوە نەبۆتە کولتوور لای ئێمە، چونکە لە پەراوێزی ژیانەوە دەیبینین. بڕوامان وایە، خوێندنەوە کات و ساتێکی دیاریکراویی هەیە و دەشێ لەو کاتەدا، هەمووومان بخوێنینەوە و ببینە خوێنەر. زۆرکەسم بینیوە، باس لەوە دەکات کە ئەو خوێنەرێکی دیاری کتێب بووە، وەلێ دواجار دابڕاوە لە خوێندنەوە. لە ڕاستیدا، ئەوانە خوێنەر نین، چونکە خوێنەری کتێب، لە ژێر کاریگەریەتی هیچ ڕووداو گۆڕانکارییەکی تایبەتی و گشتی، لە خوێنەوە دانابڕێت. بۆیە شتێك نییە بە ناوی خوێنەری هەمیشەیی و خوێنەری دابڕاو.

خوێنەر،خوێنەرە، ئیدی باکی بەوە نییە زەمەن چ زەمەنێکە و شوێن چ شوێنێکە. زۆرم بینین لەوکەسانەی کە سەرەتا خوێنەری کتێب بوون، وەلێ دواجار بە هۆی شووکردن، چوونە نێو ژیانی هاوسەرگیریی، سیاسەت و حزبایەتی،سەفەر،کارکردن، لە خوێندنەوە دابڕان، کە لە بنەڕەتدا خوێنەری کتێب نەبوونە، بەڵکو هەر لە سەرەتاوە کارەکتەری نێو دونیای خوێندنەوە نەبوون. ئینگلیزەکان دەڵێن:_(مانەوە لەلووتکە سەختترە لە گەیشتن بەلووتکە). خوێنەری کتێب لای من،

ئەوکەسەیە کە بۆ ئەبەد لە لووتکەکەدا دەمێنێتەوە و ئەوێ دەکاتە زێدی هەمیشەیی خۆی.لە نێوان کتێب و خوێنەری جددیدا، پەیوەندییەکی ڕوحی و ئۆرگانیکی وهەمیشەیی هەیە. پەیوەندییەك، کە هیچ گۆڕانکارییەکی ژیان کاری تێ ناکات. ئەوانەی خوێنەری ڕاستەقینەی کتێبن،بۆ کاتێکی دیاریکراو ناخوێننەوە، بەڵکو دەخوێننەوە بۆ ئەوەی بژین. من هەمیشە دەڵێم: خوێندنەوە تلیاکە،ئەوانەی فێری دەبن، ناتوانن دەستبەرداری ببن. کاتێ کتێب دەبێتە خۆراکی ڕوحی مرۆڤێك و لەگەڵ پلازمای خوێنی تێکەڵاو دەبێت،مەحاڵە هیچ هێزێك بتوانێت بیوەستێنێت.ئەوانەی دەیانەوێت ببنە خوێنەری کتێب، دەبێ خوێندنەوە بکەنە خەمی سەرەکی ژیانییان، دەبێ خوێندنەوە وەك پێویستییەکی ژیان ببینن. لەکاروانی ژیانی خۆمدا، هەژاری و نەهامەتی وسەختی یەکجار زۆرم بینی، کەوتن لە خوێندن و ڕەفزی کچان و شکست لە خۆشەویستی و عشقم بۆ ڕەگەزی بەرامبەربینی،لەدەست دانی ئازیزان و هاوڕێیانم، کە بەشێك بوون لە ڕوحمبینی، دەمەقاڵێی وردوو گەورەی نێوان دایکم و باوکمم زۆر بینی، بێ پارەیی و نەبوونی و چەرمەسەری زۆرم بە ئێستاشەوە دیوە،وەلێ هیچ یەك لەمانە، نەیانتوانی و ناشتوانن لە کتێب و خوێندنەوەم دابڕێن. ئەگەر خوێنەوە و کتێب نەبوایە، ئەستەم بوو بتوانم بەرگەی ئەو گۆشەگیرییە و تەنهایە کوشندەیە بگرم کە تەمەنێکە تیایدا دەژیم.

ئەو کاتەی قوتابی پەیمانگا بووم لە هەولێرو لەگەڵ هاوڕێی نووسەرم(نوری بێخاڵی)بە یەکەوە لە ژوورێك دەژیاین، ژوورەکەمان نانی تیا نەبوو، کارەبای تیا نەبوو، سووتەمەنی وسۆپای تیا نەبوو، ڕایەخ و بگرە سادەترین کەلوپەلیشی تیا نەبوو، بەڵام دەیان کتێبمان لەسەریەکتری کەڵەکە کردبوو بۆ خوێندنەوە. ئەوانەی بڕوایان وایە بە هۆکارێکەوە لەخوێندنەوە دابڕاون، لە ڕاستیدا خوێنەری کتێب نەبوون، ئاخر کێ هەیە دەستبەرداری شتێك بێت لە ژیان کە خۆگریەتی و خۆشی دەوێت.خوێنەری ڕاستەقینە، هەرگیز لە خوێنەوە و کتێب دانابڕێت.ئەو بۆئەوە کتێب ناخوێنێتەوە تا کاتی کەرەنتینەی لە ماڵ تەواو بکات، ئەوبۆئەوە کتێب ناخوێنێتەوە چونکە کۆرۆنا لە ماڵ زیندانی کردووە، بە پێچەوانەوە دەخوێنێتەوە چونکە دەزانێت خوێندنەوە پێویستییەکی هەمیشەیی و ڕۆژانەیی هزریی و ڕوحی کەسەکانە. نابێ خوێندنەوە ببەستینەوە بە پێشهاتێکی دیاریکراو، بەو مانایەی چونکە هەموومان ئێستا بە هۆی قەدەغەی هاتووچۆوە لە ماڵ ئاخنراوین، ئەوا دەبێ لە بەتاڵی کتێب بخوێنینەوە. بە پێچەوانەوە هەموو شوێنێك و هەموو زەمەنێك، هی خوێنەوەیە.

ئەوە بۆیە ناتوانین خوێندنەوە بکەینە نەریت، چونکە پێمان وایە کە

بۆ ئیش و دەست بەتاڵ بووین، باخێمان بە کتێب سەرقاڵ بکەین. من دەزانم و دڵنییام وەك چۆن ئاسمان شینە، بەو شێوەیەش بە هەزاران لەوانەی لە ئێستادا، لە ترسی و کۆروناو بە هۆی قەدەغەی هاتووچۆوە کتێب دەخوێننەوە، دوای تەواوبوونی بارودۆخەکە، دەچنەوە سەر ڕیتمی ژیانی کلاسیکی ڕۆژانەیان و پشت لە کتێب دەکەن. ئەمانە نەخوێنەرن ،نە عاشقی خوێندنەوە. چونکە خوێنەر بۆ کتێب، بۆ چرکە ساتێکیش ناژیت.وەك چۆن ئۆکسجین نەگاتە سییەکانی دەمرێت، بەو شێوەیەش کتێب نەخوێنێتەوە، شێت دەبێت. مەحاڵە بتوانین بە کۆرۆناو بە کەرەنتینە، خوێنەر دروست بکەین ئەگەر ئەو کەسە خۆی خوێنەری کتێب نەبێت. بۆیە کاتێ لە پەیجی هاوڕێم(یاسین برایم) ئەو ئاگایینامەم بینی کە بە ناوی(کۆرۆنا خەڵوەتی خوێندنەوەیە)ڕایگەیاندووە، لە ڕاستیدا سەیرم پێهات. دەبوو ئەو هاوڕێیەم بزانێت، کە ژیان پێویستە خەڵوەتی خوێندنەوە بێت نەك کۆرونا. کۆرونا تەواو دەبێت، بە تەواوبوونیشی، ئەو خەڵوەتەش هەڵدەگیرێت، بەڵام خەڵوەتی ژیان بەردەوامە. ئەو کە خۆی خوێنەرو نووسەرە، دەبێ پەیامی ئەوە بێت کە هەمیشە مرۆڤ بخوێنێتەوە، نەك تەنها لە کاتی کورونا. من دەزانم ئەمە لە دڵسۆزیی و بەتەنگەوە هاتنە، بەڵام باشیش دەزانم خوێنەرو عاشقانی کتێب بەوشێوەیە دروست نابن. لە ئەزموونی ژیانی خۆمدا، کەسانی زۆرم بینی کە خوێنەری کتێب بوون، بەڵام لە بەر سیاسەت، ژیانی تایبەتی، چوونە هەندەران، کاروباری ژیان، پشتییان لە کتێب کرد. لای من خوێنەرێکی ڕاستەقینە و جددی، لە هەزاران خوێنەری ساختە و دەم دەمی گرنگترە.

زۆرکەس داوای کتێبییان لێ کردووم، کە هێناویەتییانەوە، پێم گوتوون: کتێبەکەت خوێندەوە؟ دەڵێت:نەخێر نەمتوانی تەواوی بکەم. خوێنەری ڕاستەقینەی کتێب بە بڕوای من دەبێ کرمی کتێب بێت.کە کتێبێك بڵاو دەبێتەوە، هەموو تاسەی من ئەوەیە چۆن بتوانم ئەوکتێبە بەدەست بخەم و بیخوێنمەوە. بۆ من وەك خوێنەرێکی ئاسایی، گرنگ نییە کۆرونا هەیە یان نا، قەدەغەی هاتووچۆیە یان ژیانی ئاسایی، شەڕە، یان ئاشتی، لەکام شارو وڵات و جێگەم، ئەوە گرنگە کە دەبێ بخوێنمەوە. چونکە ناتوانم بێ خوێندنەوە بژیم. لە ژیانمدا زۆر شتی تایبەتیم لەدەست داوە، وەلێ هەرگیزهەرگیز نەمتوانیوە کتێب و خوێندنەوە لەدەست بدەم. چونکە ئەوەی لە کتێبەکانەوە فێری بووم، لە هیچ کەسێکی دیکەوە فێری نەبووم. شانازییەکی گەورەیە کە کوڕی کتێب بووم.کتێب پەنجەرەیەك بە سەر ژیانی مرۆڤ دەکاتەوە، کە لە هەزار کڵاوە ڕۆژنەوە ژیانی تێدا ببینێت. من هەرگیز باوەڕم بە خوێندنەوەی کاتی و خوێنەری کاتی نییە. شتێك نییە بە ناوی دابڕان لە خوێندنەوە، بەڵکو خوێندنەوە پێویستییەکی ڕوحی و هزری مرۆڤە.

وەك چۆن پێویستییە ماكییەكان پێویستن بۆ ژیان، بەو شێوەیەش دەبێ خوێندنەوە پێویست بێت.خوێنەربوون، بەرهەمی شەونخوونی و دەست لە ملانێیەكی دوورودرێژی كتێبە.
خوێنەربوونی كتێب، بەرهەمی دە دوانزە ڕۆژی كەرەنتینە و قەدەغەی هاتووچۆ نییە.ئەوانەی دەیانەوێت ببنە خوێنەری ڕاستەقینەی كتێب، دەبێ خۆیان بۆ كتێب یەكلایی بكەنەوە، دەبێ دەست بەرداری زۆر شت بن لە پێناو كتێبدا. ئەگەر نەتوانن ئەمە بكەن، پێویستە ڕێزی خۆیان و كتێبیش بگرن. خوێندنەوە، یاریكردن نییە، هەر دەمێك ئارەزوومان كرد، هەڵیبدەینێ، خوێندنەوە سەفەرێكی ئەبەدیی و بێ كۆتاییە، سەفەرێكە ناكرێت لە نێوەی ڕێگادا بوەستیت. ئەوانەی لە نیوەی ڕێگەدا هاوڕێكانییان جێدێڵن، لە پیرۆزیی وگەورەیی هاوڕێیەتی نەگەیشتوون كتێبیش هەروایە. بیرمە ساڵانێكی زۆر لەمەوبەر و لەسەردەمی بەعسدا، كە كتێب وەك ئێستا بڵاونەبوو، شیعرەكانی عەبدوڵا پەشێوم لە هاوڕێیەكم خواست و سەرجەمی شیعرەكانیم لە تێنووسێكدا نووسییەوە، كە ئێستاش ئەوتێنووسەم ماوە.ئەگەر خۆشەویستیم بۆ شیعر و عەبدوڵا پەشێو نەبووایە، سەلیقەی ئەوەم نەبوو بەدیار هیچ شتێكەوە دابنیشم.ئەم نموونانە، بۆ ئەوە نییە فیزی پێ لێ بدەین، بۆ ئەوە نییە خود شانازیی پێوەبكەین، كە هاوڕێیانم ئەوانەی من دەناسن، دەزانن چەند كەسێكی گۆشەگیرو دوورە پەرێزم كە هەرگیز مەگەر بە دەگمەن، دەنا لە نێوەندە ڕۆشنبیرییەكە دەرناكەوم. بەڵكو بۆ ئەوەمە، گوزارشتێكی بچووك لە پەیوەندی خوێنەرێك و كتێبەوە بكەم كە خۆمم.ئەو ئەزموونە پێم دەڵێت، ئاسان نییە ببیتە خوێنەری كتێب، مەگەر خولیایەكی بێ سنوورت بۆ خوێندنەوە لە ناخدا نەبێت. كەم نین ئەو نووسەرو هونەرمەند و شانۆكارانەی، خۆیان ڕۆشنبیرو خوێنەرو كەسانی بە توانان، بەڵام كوڕو نەوەكانییان، سەدو هەشتا پلە پێچەوانەی ئەوانن و ڕقیان لە هونەرو نووسین و خوێندنەوە و شانۆیە. ئەمە بۆچی وایە؟ چونكە خۆیان لە ناخەوە عاشقی كتێب و خوێندنەوە نین، ئەگەر كەسێكیش ئەو عشقەی لە ناخدا نەبێت، مەحاڵە بتوانین دروستی بكەین.بێگومان دەتوانین هانی بدەین،زەمینەی بۆ بڕەخسێنین، باسی بایەخ و گرنگی خوێندنەوەی بۆ بكەین، بەڵام ناتوانین بیكەینە خوێنەری ڕاستە قینەی كتێب.
دروست وەك ئەوەی پزیشكێك چارەسەرێك بۆ نەخۆشێك دا ئەنێت و هەموو بایەخی خورادنی چارەسەرەكەی بۆ باس دەكات، وەلێ ئەگەر خودی نەخۆشەكە، چارەسەرەكان بەكار نەهێنێت، بێگومان لێرەدا، هێزو ڕێنوێنی و تواناكانی پزیشكەكە، شوێنی خۆی ناگرێت و هیچ بایەخێكی نییە. بۆ خوێندنەوەش هەمان شتە.چ تێگەیشتنێكی هەڵەیە پێمان

وابێت، مادام لە ماڵەوەین و کەرنتینکراوین، مادام دەسەڵات قەدەغەی هاتووچۆی ڕاگەیاندووە، ئیدی دەبێ کتێب بخوێنینەوە.ئەی پێش قەدەغە و دوای هەڵگرتنی قەدەغە؟ ئەی دوای نەمانی کەرەنتینە و ئازادبوونمان؟ ئەو کات بگەڕێینەوە سەر ڕیتمی ژیانی کلاسیکی و ڕۆژانە و پشت لە کتێب و خوێندنەوە بکەین؟.

ڕواندز_نیسانی 2020